

25 JAAR NATUURFONDS HAGELAND

BEHEERDE NATUURGEBIEDEN:

SCHATKAMERS VAN DE BIODIVERSITEIT

Luc Vervoort

Nu 25 jaar geleden nam de Raad van Bestuur van de toenmalige Regionale vereniging Natuur & Landschap, de voorloper van Natuurpunt Oost-Brabant, de wijze beslissing om enkele belangrijke natuurgebieden zelf te verwerven en te beheren. De vooruitgang die in de 'gehuurde' natuurgebieden De Snoekengracht in Verrijck (Boutersem) sinds 1976 en Torfbroek in Berg (Kampenhout) sinds 1979 bereikt werden, gaven een enorme stimulans. Onze vereniging sloot een samenwerkingsovereenkomst af met de Belgische Natuur- en Vogelreservaten (naast 'de Wielewaal' de voorloper van het huidige Natuurpunt). Een rekening genaamd 'Natuurfonds Hageland' werd geopend. In 'Natuur & Landschap' nr. 2 van 1984 kon al verheugd gemeld worden dat amper twee maanden na de start van het Natuurfonds 109 895 Belgische franken op de rekening werden geboekt! Een goed jaar later wordt onze vereniging voor het eerst eigenaar van belangrijke natuurpercelen in de streek, met name 2,5 hectare natte hooilanden en moeras in de Demervallei te Gelrode (Aarschot). De start van een succesverhaal, blijkt een kwarteeuw later.

Op eigen kracht

Na deze eerste aankoop is de kas een hele tijd leeg en verdere stappen worden maar met mondjesmaat gezet. De volgende belangrijke aankoop kwam er in 1987 met de tot dan toe gehuurde Snoekengracht te Verrijck (Boutersem). Naast de spaarcentjes moesten echter bijkomend enkele persoonlijke leningen ingeschakeld worden om de aankoop waar te maken, want subsidies werden toen nog niet gegeven. Maar hier gebeurde wel een belangrijk nieuw feit voor het natuurbehoud: voor de eerste maal in ons werkingsgebied kwam een plaatselijk gemeentebestuur (Boutersem) mee over de brug bij de aankoop van natuurgebied. Indien we er zelf in slaagden het grootste deel van het aankoopbedrag samen te leggen, dan zou de gemeente de rest bijpassen. Deze manier van aanmoedigen van het plaatselijk draagvlak, mensen en verenigingen voor het veilig stellen van gebieden werd later gelukkig de leidraad voor de ondersteuning van aankopen door de Vlaamse en provinciale overheid. Elke verzamelde cent kon vanaf dan worden verdubbeld of verveelvoudigd (uiteraard binnen de grenzen van het totaal toegekende subsidiebedrag). De eigen inzameling van giften en fondsen is dus de hoeksteen van het reservatenbeleid, elke bijdrage is en blijft goud waard!

Groeiende vereniging, groeiende steun van de overheid

Het ledenaantal van onze vereniging in Oost-Brabant steeg gedurende die afgelopen 25 jaar van amper 500 leden naar meer dan 8000 momenteel. Dat is ook de overheden niet ontgaan. De Vlaamse overheid kwam eerder geleidelijk over de brug met eigen ondersteuning, maar gelukkig nam ze vanaf de jaren '90 eindelijk zelf het initiatief voor het oprichten van specifieke natuurreservaten. Na het ontstaan van de provincie Vlaams-Brabant in 1995 werd er ook een provinciaal subsidiereglement van kracht. Plaatselijke kernen en afdelingen hadden ondertussen in alle gemeenten van het werkingsgebied eigen

*Natuurgeniëten tussen duizenden bloeiende orchideeën na 30 jaar Snoekengracht.
Foto Margriet Vos*

reservaatprojecten opgestart. Ze overtuigden vrijwilligers, omwonenden en dikwijls ook de plaatselijke overheden van de noodzaak, de waarde en de mogelijkheden van beheerde natuurgebieden. Dankzij wroeten en zwoegen van vele vrijwilligers konden mooie resultaten van fauna, flora en landschap worden getoond aan het grote publiek. Want grotere gebieden in beheer openden ook mogelijkheden voor openstelling voor bezoekers. Na een eerste periode van gecentraliseerde fondsenwerving via het 'Natuurfonds Hageland' ontstonden meer dan 85 verschillende reservaatprojecten verspreid over de streek. Deze projecten verzamelen met een eigen projectnummer de broodnodige restfinanciering. De verdere uitbouw en het beheer van deze gebieden berust ook grotendeels bij de lokale reservatenteams die de laatste jaren meer en meer van de grond komen.

Sterkhouders voor de biodiversiteit

Na 25 jaar is de balans voor de biodiversiteit in de beheerde natuurgebieden zonder enige twijfel positief. Vele soorten planten en dieren, en processen die nodig zijn voor hun bestaan, komen dikwijls alleen nog voor in de beheerde natuurgebieden. Hier geen discussies over wateroverlast, minopbrengsten, dood hout in het bos enz. Spijtig genoeg zijn een aantal gebieden nog te klein en versnipperd om ze op natuurvlak tot hun volle recht te laten komen. Een kwalijke evolutie is dat de afgelopen 25 jaar het contrast tussen de beheerde natuurgebieden en hun omgeving alsmaar groter is geworden, en dat vooral omdat buiten de beschermde natuurgebieden vele negatieve evoluties gewoon verder hun gang gaan. Reservaten zijn oases in de oprukkende woestijn, ondanks alle plannenmakerij en goede beleidsintenties. Habitats als elzenbroeken, kalkgraslanden, trilvenen, zeggenvelden, bronbossen, vennen enz. zijn stilaan nog enkel in natuurreservaten aan te treffen. In die zin is eens te meer bewezen dat het oprichten en beheren van eigen natuurgebieden een absolute noodzaak was en is, en dat het nut elke dag nog meer wordt bewezen. Een jaarlijks verder oplopend percentage dieren en planten van die habitats komt momenteel enkel nog maar in de beheerde gebieden voor. Dankzij het gevoerde beheer en enkele herstelmaatregelen doken zelfs verschillende soorten terug op. Meerdere van onze grotere reservaten zijn intussen landschappelijke ijkpunten geworden in het sterk verstedelijkte of door grootschalige landbouw vervlakte Vlaams-Brabant.

Verder doen blijft de boodschap

Belangrijke reservaten en een onverwachte grootte aan oppervlakte natuurgebied werden sinds de oprichting van het 'Natuurfonds Hageland' gerealiseerd. Zoals gezegd, blijven echter veel gebieden te zeer versnipperd en zijn tal van belangrijke habitats en hun soorten (nog) niet veilig gesteld. Gezien de schrikbarende verdere achteruitgang buiten de beschermde gebieden zit er momenteel niet anders op dan op de ingeslagen weg verder te gaan. Niemand die 25 jaar geleden durfde veronderstellen dat moerasjes, vennen, heide, landduinen, kalkgraslanden, zelfs alle bloemenrijke hooilanden

Natuur voor iedereen met wandelcircuits in Vorsdonkbroek.
Foto Luc Vervoort

in het begin van de 21ste eeuw overal zouden verdwenen zijn, behalve in een aantal met veel moeite (en veel centen van vrijgevege burgers) gerealiseerde natuurreservaten. In de meeste West-Europese landen is dit de tendens. Alleen werden daar vaak al (veel) vroeger grote en belangrijke natuurreservaten opgericht. Het is dan ook onbegrijpelijk dat zowel het Vlaamse gewest als het provinciebestuur de in de jaren '90 opgestarte inhaalbeweging halverwege hebben teruggeschroefd door het aankoopbudget met de helft te verminderen. Dit is een zeer kwalijke beslissing voor de biodiversiteit in het alge-

Blauwe knoop: kensoort van goed beheerde schrale bloemenrijke graslanden.
Foto Ingrid Beerens

meen, en in het bijzonder voor de al in beheer zijnde natuurgebieden. Doordat veel van deze gebieden nog klein en versnipperd zijn, blijven de populaties van soorten te gering of te afgesloten van elkaar opdat ze duurzaam zouden kunnen standhouden, en dit ondanks de meest gepaste beheermaatregelen. Ook staan versnipperde en kleine percelen sterk onder de invloed van negatieve omgevingsfactoren, zeker als die omgeving steeds 'vijandiger' wordt. De veelheid aan eigenaars binnen eenzelfde natuurgebied maakt dat geen optimale leefkansen aan de soorten kunnen aangeboden worden: bv. het herstel van de benodigde waterstanden, de oppervlakte aaneengesloten habitat, rustgebied enz. blijven achterwege. Processen die aanleiding geven tot soortenrijkdom, zoals (natuurlijke) overstromingen, begrazing, verlanding... kunnen hier meestal niet gerealiseerd worden. Het is al evenzeer duidelijk dat kleine en versnipperde gebieden moeilijk hun sociale rol qua openstelling kunnen vervullen.

Het natuurfonds voor aankoop van natuurgebieden heeft dus na 25 jaar nog niets aan belang ingeboet. Integendeel, sindsdien werd bewezen dat het de meest effectieve maatregel is voor het vrijwaren van natuurwaarden in Oost-Brabant. Daarom durven we voor de 25ste maal vragen om de reservaatprojecten, en in bijzonder de in dit blad toegelichte projecten, opnieuw van een gulle gift te voorzien. De biodiversiteit in onze streek zal er wel bij varen en je kan er beslist op één of andere uitstap of wandeling volgend voorjaar van genieten.

Alvast bedankt!

Harlekijnorchis: vroeger vrij talrijk in Hageland, nu bijna uitgestorven in Vlaanderen. Foto Staf De Roover

Biodiversiteit om je vingers van af te likken na 3 jaar natuurontwikkeling in Spikdoornveld: tormentil, kiemende struikheide, verschillende uiterst zeldzame zeggesoorten, fraai hertshooi. Foto Jules Robijns

